

1.3.2 Αγορά – Μορφές αγοράς

Τα προϊόντα της παραγωγής (οικονομικά αγαθά) από άλλους πωλούνται (προσφέρονται) και από άλλους αγοράζονται (ζητούνται). Ο τόπος (γεωγραφικός ή όχι) στον οποίο γίνονται αγοραπωλησίες προϊόντων και υπηρεσιών (η προσφορά συναντά τη ζήτηση) λέγεται **αγορά**. π.χ. το κατάστημα, η λαϊκή αγορά, το χρηματιστήριο, το internet κ.λπ.

Εκτός από τις αγορές για προϊόντα και υπηρεσίες, υπάρχουν αγορές και για συντελεστές παραγωγής π.χ. αγορά εργασίας, αγορά γης.

Ο ρόλος των αγορών είναι πολύ σημαντικός, γιατί εδώ παίρνονται αποφάσεις για το ποια και πόσα προϊόντα θα παραχθούν, πώς θα παραχθούν κ.λπ.

Εικ. 1.14 Αγορές

Η ύπαρξη πολλών προμηθευτών προκαλεί συνθήκες **ανταγωνισμού** στην αγορά ενός προϊόντος. Ο ανταγωνισμός αποτελεί σημαντικό παράγοντα της οικονομίας με σοβαρό κοινωνικό αντίκτυπο. Με βάση τον ανταγωνισμό διακρίνουμε τις εξής **μορφές αγοράς**:

◆ **Πλήρης (ελεύθερος) ανταγωνισμός**

Είναι η μορφή αγοράς στην οποία υπάρχουν *πολλές επιχειρήσεις* (ή μεμονωμένοι παραγωγοί) που παράγουν το ίδιο ή παρόμοιο προϊόν και η καθεμία προσπαθεί να προσελκύσει όσο δυνατόν περισσότερους καταναλωτές. Σ' αυτήν την περίπτωση οι καταναλωτές έχουν πολλές επιλογές. Η τιμή του προϊόντος δεν επηρεάζεται από τις ενέργειες μιας εκ των επιχειρήσεων (αφού υπάρχουν πολλές άλλες επιχειρήσεις).

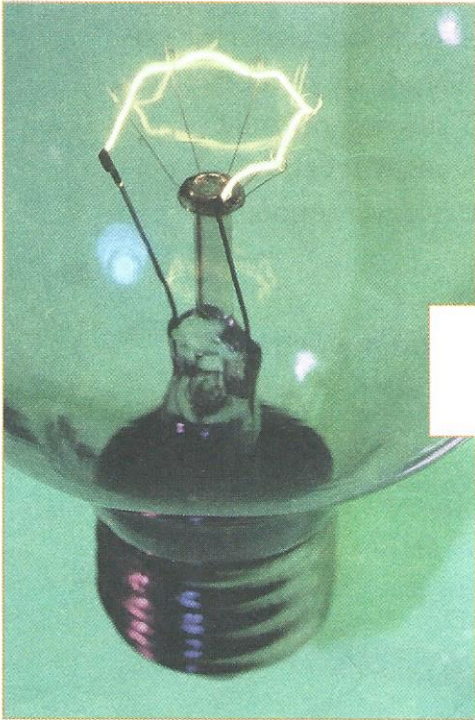
◆ **Μονοπώλιο**

Είναι η μορφή αγοράς στην οποία για κάποιο προϊόν υπάρχει *μία μόνο επιχείρηση* που το παράγει και δεν υπάρχουν άλλα προϊόντα (υποκατάστατα) που να καλύπτουν ικανοποιητικά την ίδια ανάγκη. π.χ. ΔΕΗ – ηλεκτρικό ρεύμα, ΟΑΣΑ – αστικές συγκοινωνίες Αθήνας, ΟΣΕ – ελληνικοί σιδηρόδρομοι. Πολλές φορές τα μονοπώλια καταργούνται, όπως για παράδειγμα ο ΟΤΕ ή η ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ.

Η νομοθεσία κάθε κράτους καθορίζει εάν μια επιχείρηση (κρατική ή ιδιωτική) μπορεί να λειτουργεί ως μονοπώλιο για κάποιο προϊόν. Μονοπώλια δημιουργούνται:

1. Όταν υπάρχει ανάγκη πλήρους κάλυψης της ζήτησης σε ορισμένα προϊόντα που παράγουν επιχειρήσεις κοινής ωφελείας (ηλεκτρική ενέργεια, τηλεπικοινωνίες, ύδρευση κ.λπ.). Οι επιχειρήσεις αυτές είναι εποπτευόμενες από το κράτος το οποίο επεμβαίνει στον καθορισμό της τιμής του προϊόντος και στα όρια του κέρδους.

2. Για την *προστασία της υγείας* του κοινωνικού συνόλου (λόγω πιθανής νοθείας ή ακαταλληλότητας κάποιου προϊόντος) π.χ. νερό.
3. Όταν η *τεχνογνωσία (know-how)* που χρειάζεται για να παραχθεί το προϊόν, βρίσκεται «στα χέρια» μιας επιχείρησης (π.χ. φάρμακο). Η τεχνογνωσία για την παραγωγή ενός προϊόντος, μπορεί να απαγορευτεί να χρησιμοποιηθεί από άλλη επιχείρηση, για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (πατέντα²).
4. Όταν η *πρώτη ύλη* που είναι απαραίτητη για την παραγωγή του προϊόντος βρίσκεται στην κατοχή ενός ατόμου ή μιας επιχείρησης και το προϊόν αυτό δεν μπορεί να παραχθεί με άλλη πρώτη ύλη (π.χ. μάρμαρο Πεντέλης).

Εικ. 1.15 Στην Ελλάδα η παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος είναι μονοπώλιο

² Πατέντα ορίζεται το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας με το οποίο κατοχυρώνεται σε εφευρέτη η πατρότητα και το δικαίωμα εκμετάλλευσης της εφεύρεσης.

♦ Ολιγοπώλιο (καρτέλ)

Είναι η μορφή αγοράς στην οποία *μικρός αριθμός επιχειρήσεων* παράγουν και προσφέρουν ένα προϊόν. Π.χ. η αγορά της κινητής τηλεφωνίας στην Ελλάδα με τρεις επιχειρήσεις: Cosmote, Panafon, Telestet.

Ο αριθμός είναι τόσο μικρός ώστε οι αποφάσεις της μιας επιχείρησης (όταν παράγει σημαντικό ποσοστό του προϊόντος που καταναλώνεται) μπορούν να επηρεάζουν την τιμή πώλησης, την προσφορά του προϊόντος και τις αποφάσεις των άλλων επιχειρήσεων.

Σε αυτή την περίπτωση είναι δυνατόν οι επιχειρήσεις του ολιγοπωλίου να κάνουν συμφωνίες μεταξύ τους (μη φανερές), για καλύτερη (γι' αυτές) εκμετάλλευση της αγοράς και για μεγιστοποίηση των κερδών τους (Trust). Το κράτος έχει τη δυνατότητα επέμβασης μέσω της νομοθεσίας για την αποφυγή προβλημάτων κερδοσκοπίας ή αδυναμίας ικανοποίησης αναγκών των πολιτών.

Σήμερα, στις περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες επικρατεί η μορφή του ελεύθερου ανταγωνισμού.

1.3.3 Σκοπός παραγωγικών μονάδων

Με δεδομένο τη ζήτηση της αγοράς οι παραγωγικές μονάδες επιλέγουν ποια προϊόντα θα παράγουν. Τα χρήματα που δαπανώνται για να παραχθεί ένα προϊόν ονομάζεται **κόστος**.

Εικ. 1.16 Σκοπός της παραγωγικής μονάδας είναι η παραγωγή του καλύτερου ποιοτικά προϊόντος με το μικρότερο κόστος